

1992. október 3. - IDENTITÁSŐRZÉS – HITELES MAGYARSÁGKÉP

Nem tudom, megérkezett-e Székelyudvarhelyről a Magyarok Világszövetségének III. kongresszusára az a gyalogos csapat, amelynek egyik tagja a következő feliratos parabolaantennát viselte (volna): Műholdas Magyar Tévéadást!

Forrásértékű az a levél, melyet a Hargita megyei Parajdról írt az ottani művelődési otthon igazgatója (Új Magyarország, 1992. augusztus 11.). Érzékletesen írja le az erdélyi közösségek tájékozódási „lehetőségeit”, azt az örömet, amit a kísérleti műholdas adás kiváltott, azt a szomorúságot, amit az adás beszüntetése okozott, s azt a reményt, amit az adás újraindulása iránt táplálnak.

A lelkiismeret azt diktálja, hogy mindent megtegyünk reményünk beteljesedéséért.

A dolog persze nem ily egyszerű.

Mi minden is kell egy műholdas adás megvalósulásához? Természetesen műszaki-technikai feltételek, koncepció és program az adások tartalmához, pénz és nem utolsósorban döntés a sugárzás megindítására.

Kezdjük a végénél! Nemrégben bejelentették, hogy a kormány elhatározta, október elsején újraindítják a műholdas adást. Azt gondolhatnók, egyszerű a dolog, megszületett a döntés, kezdődhet a sugárzás, ha az egyéb feltételek is teljesültek. Továbbá azt is gondolhatjuk, hogy végre egy határozott és széleskörű rokonszenvet kiváltó kormányintézkedés.

Sajnos hamar kiderül, hogy nem is ilyen kézenfekvő. Ugyanis rögtön mozgásba lendült az ellenzéki politikai és sajtógépezet. Nyilatkozatok és sajtóértekezletek témája a fenti döntés: a kormány fúrja a médiatörvényt, elkezdődött a frekvenciák szabad rablása, rontja a megegyezés esélyét stb. A legképtelenebb vád pedig, hogy a kormány tisztességtelen előnyhöz jutna. Az még hagyján, ha úgy fogalmaznának, hogy a kormány behozza hátrányát.

De nem erről van szó! És, úgy látszik, erre nincs szeme-füle az ellenzőknek: a környező országok magyarságának mindennapi információs betevő falatjáról van szó. És ebben nem késlekedhetünk tovább, mert már így is csaknem kicsúsztuk az időből. Tehát: műholdadást, azonnal!

Mivel a csatorna programja itthon is fogható lesz, érthető, hogy az ellenzék trójai falovat lát az adásban. Még akkor is, ha szálkányi fa és gebényi ló sem lesz a műsorokban.

Lássuk először egy ilyen program lehetséges célját!

Az egyik rádióműsorban a Bábszínház vezetőjét arról a turnéről kérdezte a riporter, melyet a Kárpát-medence magyar lakta kistelepüléseinek bejárására terveznek. A rádiós azon aggodalmait hajtogatta, miként értik meg az előadást a gyermekek, hiszen ő nem egy olyan csemetével találkozott, aki ugyan magyar, de nem beszél magyarul. Hát ezért is égetően szükséges a magyar adás.

A külföldi minták nem vehetők etalonnak, mivel egészen más történelmi, társadalmi, politikai és gazdasági körülmények határozzák meg például a németek, az angolok, a franciák, a spanyolok és különösen az amerikaiak indítékait egy-egy műholdas adás megteremtéséhez. Minket sem a nagyhatalmi lét, sem egy világnyelv használata, sem gazdasági lehetőségeink nem készítenek ilyen program működtetésére. Céljaink alapvetően eltérnek a nyugati médiumok rendeltetésétől.

Az itt felsorolandókon kívül természetesen más célok is megjelölhetők, ám a – szerintem – legfontosabbak a következők:

1. Segítség a környező országok magyarságának, az anyanyelv és kultúra ápolásával, a

nemzeti identitás megőrzéséhez;

2. Segítség az európai integrációs folyamatokkal párhuzamosan a nemzeti közösségképzéshez: a Kárpát-medencében élő magyarok szellemi együvé tartozásának átéléséhez;

3. Segítség a határon inneni és túli magyarság gazdasági és kulturális szerveződéséhez, a vallásgyakorláshoz;

4. Hiteles magyarságkép közvetítése a Kárpát-medencében élő népeknek.

E célokból egyúttal arra is választ kaphatunk, hogy kinek szóljon az adás.

Elsősorban azoknak a magyaroknak, akik a határon túl élnek, másodsorban – saját nyelvükön – azoknak a népeknek, amelyek együtt élnek a magyarokkal.

(A magyar műholdas adásnak – éppen a nyelvi korlátok miatt – nem lehet célja Magyarország propagálása a világ négy égtája felé. Egy erre a célra – világnyelveken – szolgáló csatorna létrehozása pénzkérdés. Kis nyelvű, kispénzű országok ilyesmire általában nem vállalkoznak.) A valóság-hű magyarságkép alakítása viszont elsősorban a környező országokban fontos, mondhatni létkérdés, és gyorsan megtérülő befektetés.

A másik lényeges kérdés, hogyan és mit sugározzon ez a csatorna. A jellegét és szellemiségét tekintve felvetődhet a politikamentesség gondolata. Ezt azonban gyorsan el kell vetnünk, hisz' nem a mesék birodalmából a fantázia világába sugározzuk majd ezt az adást, hanem a mai magyar valóságból a környező realitásokba. El-elhangzanak vádak arra vonatkozóan, hogy exportáljuk a belpolitikai vitáinkat, megosztottságunkat. Közvetlen politikai agitáció nélkül is elkerülhetetlen, hogy át ne sugározzék a magyarországi belpolitikai küzdelmek heve. Mint ahogy nálunk is mintaként működik egy-egy nyugati belpolitikai esemény.

Mindez nem jelenti azt, hogy ne tartanók szem előtt a médium stratégiai jellegéből adódó konfliktuslehetőségeket. E téren azonban már komoly nemzetközi tapasztalatok halmozódtak fel. (Arról nem is beszélve, hogy a környező országokban is bizonyára szorgalmasan ássák a startgödört egy-egy műholdas adás indításához.)

A műsorok szellemiségét az Illyés Gyula adta meghatározáshoz igazíthatjuk: magunkat védhetjük, de más népeket ne sértsünk! Mert védelemre szükség van, különösen a határokon kívül élőknek, hiszen őket kétszeresen is szorongatják az agresszív médiumok: egyrészt a helyi adásokra utaltak, másrészt már majd mindenütt hozzáférhetőek a nyugati műholdas adások. Ez utóbbiak pedig – többségük kereskedelmi adás lévén – gátlástalanul ömlesztik az internacionalizáló konzumkultúrát. Ez pedig nem magaskultúra, hanem csupán készségfejlesztés, kiképzés és kondicionálás a különböző fogyasztási cikkek vásárlására, felhasználására, így aztán ugyanaz a Pepsi-érzés töltheti el a hamburger-nemzedéket Greenwichről Greenwichig. Félreértés ne essék, nem a fogyasztás ellen ágálok, hiszen a gazdasági növekedés feltételezi ezt.

A fogyasztás motiválásának gazdaságélénkítő hatása tagadhatatlan, még ha tudva tudjuk is, minden szent hirdető keze természetesen maga felé hajlik.

Ezt a feltartóztathatatlan médiadömpinget kell erőnkhez mérten ellensúlyozni. És erre jók az esélyeink, hiszen mi az anyanyelvünkön szólítjuk meg a nézőket.

Ezzel elérkeztünk a kérdés második részéhez, hogy mit tartalmazzon az adás.

Mindenképpen olyat, ami érdekli a határon túli nézőket. Mondhatnánk, hogy minden, ami itt történik. Ez majdnem így is van. Akkor minek külön program, kérdezhetik, hiszen az 1-es és a 2-es csatorna legjavát úgyesen mixelve, már kész is a szórakoztató műsor. Ezzel viszont lemondanánk arról a lehetőségről, hogy ez a program összekapcsolja a Kárpátmedencében élőket. Ezért a magyar műholdas adás műsorainak összeállítására a következőket javaslom:

1. A műsorok egy része az 1-es és a 2-es csatorna produkcióiból adódna. Tekintettel arra, hogy a műsorok döntő része konzerv, ez viszonylag könnyen megoldható.
2. A hírműsorok szintén átvehetők, kiegészítve saját összeállítású híryanaggal, amelyet óránként sugározna, kivéve a Híradó és az Egyenleg időpontjait. Ezek az óránkénti híradások egyrészt világpolitikai főcímekeket tartalmaznának, másrészt regionális híryanagokat a környező országokból.
3. A nagyobb gondot a helyszíni közvetítések jelentik, amik nagyobb szervezést és kooperációt feltételeznek.

A saját műsorok is több csoportba oszthatók:

- a Magyarországról szóló műsorok,
- az egy-egy környező országban készített műsorok,
- a környező országok többségi lakosságának nyelvén készített műsorok,
- végül a kimondottan szolgáltató műsorok.

4. A Magyarországról szóló saját műsorok olyan sorozatok lehetnek, amelyek hiánypótlóak a határon túliak számára. Elsősorban ismeretterjesztő műsorokra gondolok: történelmi, néprajzi, komoly-, könnyű- és népzenei, színházi és irodalmi, filmművészeti, képzőművészeti, tudományos, egészségügyi, sport és egyéb sorozatok, valamint önálló műsorok készülhetnek. Nem zárva ki természetesen az aktuális politikai, tudományos, gazdasági, művészeti teljesítmények, események bemutatását sem. Felhasználhatók olyan – már sugárzott – műsorok is, amelyek a határon túl még újdonságnak számítanak.

5. Egy-egy környező országban készített műsorok, melyeket részben központi stábok állítanak össze, részben – ahogy a Transsylvania Alapítvány javasolta – határon túli, helyi forgatócsoportok szállítanak. E műsортípus jelentőségét szükségtelen hangsúlyozni.

6. A környező országok többségi nemzeteinek saját nyelvükön sugárzott műsorok is nagyon jelentősek, hiszen köztudott, hogy a vegyes lakosságú területeken a nem magyarok is nagyon szívesen nézik a magyar tévé adásait. Ha őket is anyanyelvükön szólítjuk meg, fokozódhat az érdeklődés. És ennek nemcsak a vegyes lakosságú területeken lesz szerepe, hanem ott is, ahol magyarok nem laknak, de érzelmeik vannak velünk kapcsolatban. A fél- és dezinformációkról nem is beszélve. Ez a műsor kooperálhatna a körzeti adások nemzetiségi műsoraival, de a határon túli forgatócsoportok másik feladata éppen az ilyen idegen nyelvű műsorok készítése volna – helyben.

7. A szolgáltató műsorok hasznosságát sem kell bizonygatnom. A rádióban (Napközben) és a tévében (Felkínálom) felhalmozódott tapasztalatokra is támaszkodva olyan aktuális műsort képzelek el, amely a gyermekek csereüdültetésétől a szállásközvetítésen át a vállalkozók közötti kapcsolatok segítéséig sok mindennel foglalkozna. Nem zárva ki az ismeretterjesztő tájékoztatást, az aktuális információkat (határátkelők, időjárás stb.) és a reklámriportokat sem. A teljesség igénye nélkül ennyit...

Végül, de nem utolsósorban, mindezek pénzügyi feltételeiről is essék szó. Vannak, akik szerint „közzszolgálati funkciót betöltő, kereskedelmi jellegű” csatorna legyen. Ez a fából vaskarika elv működik a jelenlegi csatornák gyakorlatában is. Az új csatorna hangsúlyozottan közzszolgálati kell legyen. Ez persze nem zárja ki a hirdetéseket a műsorból, de kizárja a kereskedelmi-gazdasági, érdekek túlsúlyba kerülését. A finanszírozásra nem biztos, hogy az alapítványi forma a legjobb megoldás, de valahogy el kell indulni. A végleges, jó módszer előbb-utóbb kialakul. Arra viszont ügyelni kell, hogy az ideiglenesség-bizonytalanság ne hogy a munkatársak felelőtlenségét vagy ellenkezőleg, a körülmények bebetonozását eredményezze! A pénzügyek függvénye a sugárzás időtartama. Ha a takarónk ér addig, akkor a tizenkét óras

adás kellene. A folyamatos műsor a célszerűbb. Az eltérő keleti időszámítás miatt megfontolandó a korábbi kezdés, vagy a műsoridő meghosszabbítása 9-től 22 óráig.

A Magyar Műsorszóró Vállalat ez év március-áprilisában a kísérleti adás során a technikai feltételeket kipróbálta, és állítása szerint minden készen áll az induláshoz.

Nem elhanyagolható a program irányítási és szervezeti rendje. A megnyugtató megoldást egy kormánybiztos és felügyelő bizottság jelentheti a médiatörvény megszületéséig.

Ha együtt van „pénz, paripa, fegyver”, akkor nincs ok a késlekedésre, meg kell indítani az adást. Már így is késésben vagyunk. De talán még nem akkora ez, mint volt a lemaradásunk, amikor a tévészés elindult Európában. Most nem mást kell utolérnünk, hanem magunktól – magyaroktól – maradunk le, ha nem lépünk idejében.

A műholdas adás nem állítható egy sorba az országos programokkal. Ennek belátása nemcsak érzelmek és jóindulat dolga. Félre kell tenni az ebben az esetben különösen provinciális és partikuláris politikai érdekeket. S az áldatlan médiavitán felülemelkedve zöld utat kell adni az egyenlők között elsőnek számító műholdas adásnak, de azonnal! ZÉTÉNYI ZOLTÁN